
علیرضا عرفانی

مکاسب محرمة ۱۱

محرمات تجاری و اداری - اخذ اجرت برای واجبات

تقریر: احمد عابدین خادم، جواد ابراهیمی، علی بخشی

برگزیده سی و هفتمین جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۸

نشر اشراق و عرفان

- سرشناسه : اعرافی، علیرضا، ۱۳۳۸-
Arafi, AliReza
- عنوان و نام پدیدآور : مکاسب محرمه / علیرضا اعرافی؛ تقریر علیرضا گودرزی؛ ویراستار عباسعلی مردی.
- وضعیت ویراست : ویراست ۲.
- مشخصات نشر : قم: موسسه فرهنگی هنری اشراق و عرفان، ۱۴۰۰.
- مشخصات ظاهری : ۱۱ ج.
- شابک : ۹۵۰۰۰۰ ریال: ۵-۴۴-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۱: ۶۰۰۰۰۰ ریال: ۲۲-۴۵-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۲: ۸۵۰۰۰۰ ریال: ۹-۴۶-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۳: ۷۰۰۰۰۰ ریال: ۶-۴۷-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۴: ۷۰۰۰۰۰ ریال: ۳۰-۴۸-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۵: ۵۰۰۰۰۰ ریال: ۰۱-۴۹-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۶: ۸۰۰۰۰۰ ریال: ۰۲-۵۰-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۷: ۷۵۰۰۰۰ ریال: ۰۳-۵۱-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۸: ۹۰۰۰۰۰ ریال: ۰۴-۵۲-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۹: ۵۶۰۰۰۰ ریال: ۰۳-۵۳-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۱۰: ۹۵۰۰۰۰ ریال: ۰۴-۵۴-۸۵۴۲-۹۷۸-۶۰۰ ج. ۱۱: ۱۱-۲۰ (چاپ اول: ۱۴۰۰) (فیبا).
- یادداشت : یادداشت کتبنامه.
- مندرجات : ۱. اعیان نجس. - ج. ۲. کالاهای دارای منفعت حرام / تقریر احمد عابدین زاده، اصغر صفرزاده. - ج. ۳. محرمات علوم / تقریر جواد ابراهیمی؛ ویراستار عباسعلی مردی، حامد عبداللہی سفیدان. - ج. ۴. محرمات هنر ۱ / تقریر احمد عابدین زاده، حسن حیدرزاده؛ ویراستار عباسعلی مردی. - ج. ۵. محرمات هنر ۲ (غنا) / تقریر محمد آزادی؛ ویراستار احمد رمضان. - ج. ۶. محرمات ورزش و بازی / تقریر احمد شہامت، حسین مولودی، محمد کاظم مبلغ؛ ویراستار یوسف قربانی. - ج. ۷. محرمات روابط میان فردی ۱ (غیبت) / تقریر علیرضا گودرزی، احمد عابدین زاده؛ ویراستار احمد رمضان. - ج. ۸. محرمات روابط میان فردی ۲ (کذب) / تقریر سید نقی موسوی؛ ویراستار احمد رمضان. - ج. ۹. محرمات روابط میان فردی ۳ / تقریر محمد قاسم رجایی، مہرزاد آوری، تقی مہری؛ ویراستار یوسف قربانی، احمد رمضان. - ج. ۱۰. محرمات سیاست / تقریر سید عنایت اللہ کاظمی؛ ویراستار یوسف قربانی. - ج. ۱۱. محرمات تجاری و اداری (اخذ اجرت برای واجبات) / تقریر احمد عابدین زاده، جواد ابراهیمی، علی بخشی؛ ویراستار عباس مردی، احمد رمضان.
- موضوع : معاملات (فقه)
- موضوع : Transactions (Islamic law*)
- موضوع : کسب و کار حرام
- موضوع : Business, Illicit*
- رده بندی کنگره : BP۱۹۰/۱
- رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۲۷
- شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۵۰۰۵۹

مکاسب محرمة ۱۱ (محرمات تجاری و اداری - اخذ اجرت برای واجبات)

علیرضا اعرافی

تغییر..... احمد عابدین زاده، جواد ابراهیمی، علی بخشی
ناشر..... مؤسسه اشراق و عرفان
ویراستار..... عباس مردی، احمد رضانی
امور هنری..... حمید بهرامی
نوبت و تاریخ چاپ..... ویراست دوم، چاپ اول/تابستان ۱۴۰۰
لیتوگرافی، چاپ و صحافی..... چاپ هوشنگی
شمارگان..... ۵۰۰ نسخه
قیمت..... ۹۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای مؤسسه اشراق و عرفان محفوظ است

ISBN: 978-600-8542-54-4

www.eshragh-erfan.com

info@eshragh-erfan.com

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۰

نماینده: ۰۲۵-۳۷۷۴۸۵۴۱

آدرس: ایران، قم، خیابان معلم، معلم ۸، کوچه شهید محقق، پلاک ۵۹

فهرست

۲۳	..... سخن مؤسسه
۲۵	..... مقدمه ویراست دوم
۲۷	..... پیشگفتار

بخش اول: محرمات تجاری ۳۱/

۳۳	..... فصل اول: تطفیف
۳۴	..... کلیات بحث
۳۴	..... ۱. مفهوم شناسی
۳۴	..... الف) معنای لغوی
۳۵	..... ب) معنای اصطلاحی
۳۹	..... ج) عرف، ملاک تطفیف
۴۰	..... د) غیر قصدی بودن عنوان تطفیف
۴۰	..... ه) واژه های متناظر با تطفیف
۴۲	..... ۲. پیشینه
۴۲	..... الف) پیشینه عام (فراققهی)
۴۳	..... ب) پیشینه فقهی
۴۵	..... ج) جایگاه فقهی مسأله تطفیف
۴۷	..... بررسی حکم تطفیف
۴۷	..... ۱. حکم تکلیفی تطفیف

۴۷	الف) عقل
۵۰	ب) قاعده لاضرر
۵۱	ج) قرآن
۶۹	د) روایات
۷۵	ه) اجماع
۷۹	۲. حکم وضعی تطفیف
۷۹	الف) تطفیف در معامله امر کلی
۸۰	ب) تطفیف در معامله عین موصوف به وزن معهود
۸۵	ج) تطفیف در معامله عین مشروط به وزن خاص
۸۶	جمع‌بندی احکام صور سه‌گانه
۸۸	فروع بحث
۸۸	۱. دامنه شمول تطفیف
۸۸	الف) تطفیف در انواع مقیاس سنجش
۸۹	ب) تطفیف در «ثمن»
۹۰	ج) تطفیف در «کمیت» و «کیفیت»
۹۱	د) تطفیف در انواع عقود
۹۲	۲. بررسی شرطیت علم در تطفیف
۹۳	الف) جهل و علم بایع (مطلق)
۹۳	ب) علم یا جهل مشتری
۹۳	۳. بررسی شرطیت «تحقق مبادله» در تطفیف
۹۴	۴. تأثیر قصد مطلق در تحقق تطفیف
۹۵	۵. تکسب با تطفیف
۹۶	۶. تفاوت حکم «کم فروشی» و «گران فروشی»
۹۶	گزاره‌های فقهی مربوط به تطفیف
۱۰۱	فصل دوم: غش
۱۰۲	کلیات بحث

۱۰۲.....	۱. مفهوم شناسی
۱۰۲.....	الف) معنای لغوی
۱۱۰.....	ب) کاربرد غش در دانش فقه
۱۱۱.....	ج) واژه‌های متناظریا غش
۱۱۷.....	د) اقسام غش
۱۱۸.....	ه) اقسام اخفای عیب
۱۲۱.....	و) جعل شرعی در عنوان غش
۱۲۱.....	جمع‌بندی مفهوم‌شناسی غش
۱۲۳.....	عناوین فقهی متناظریا غش
۱۲۵.....	۲. پیشینه بحث
۱۲۸.....	خلاصه نظرات فقها در حکم غش
۱۲۹.....	بررسی ادله حرمت غش
۱۳۰.....	۱. صحیح هاشم بن سالم
۱۳۰.....	بررسی سندی
۱۳۱.....	بررسی دلالتی
۱۳۲.....	۲. صحیح دوم هاشم بن سالم
۱۳۲.....	بررسی سندی
۱۳۲.....	بررسی دلالتی
۱۳۶.....	۳. صحیح هاشم بن حکم
۱۳۶.....	بررسی سندی
۱۳۶.....	بررسی دلالتی
۱۳۹.....	۴. موثق سکونی
۱۳۹.....	بررسی سندی
۱۳۹.....	بررسی دلالتی
۱۴۰.....	۵. روایت موسی بن بکر
۱۴۰.....	بررسی سندی

۱۴۰.....	بررسی دلالتی.....
۱۴۱.....	۶. صحیحہ حسین بن زید.....
۱۴۱.....	بررسی سندی.....
۱۴۱.....	بررسی دلالتی.....
۱۴۲.....	۷. مرسلہ عبیس بن هشام.....
۱۴۲.....	بررسی سندی.....
۱۴۲.....	بررسی دلالتی.....
۱۴۲.....	۸. روایت سعد اسکاف.....
۱۴۳.....	بررسی سندی.....
۱۴۳.....	بررسی دلالتی.....
۱۴۳.....	۹. روایت حسین بن زید.....
۱۴۴.....	بررسی سندی.....
۱۴۴.....	بررسی دلالتی.....
۱۴۴.....	۱۰. موثقہ حسین بن مختار.....
۱۴۴.....	بررسی سندی.....
۱۴۵.....	بررسی دلالتی.....
۱۴۵.....	جمع بندی روایات.....
۱۴۷.....	فروع بحث.....
۱۴۷.....	۱. عدم اختصاص حکم غش به معاملات.....
۱۴۷.....	الف) شمول غش بر انواع معاملات به معنای اعم.....
۱۴۸.....	ب) اختصاص به باب معاملات به معنای اخص.....
۱۴۹.....	۲. بررسی اختصاص غش در معاملات به بیع و شراء.....
۱۵۰.....	بررسی ادله دیدگاه‌ها مختلف.....
۱۵۱.....	دیدگاه برگزیده.....
۱۵۲.....	۳. قصدی بودن یا قصدی نبودن عنوان غش.....
۱۵۲.....	نظرات در اعتبار قصد و علم در مفهوم غش.....

مقدمه ویراست دوم

تقریر مکاسب محرمه، با اذن و توفیق خداوند تعالی و عنایت اهل بیت علیهم السلام در پانزده جلد به پایان رسید و در سال ۱۳۹۸ به عنوان برگزیده جایزه کتاب جمهوری اسلامی ایران دست یافت. به شکرانه این نعمت، در مقابل درگاه خداوند تعالی پیشانی بندگی بر زمین می‌ساییم.

از خصوصاتی که این کتاب را از کتاب‌های هم‌ردیف خود ممتاز می‌کند، طرح و بررسی دقیق و عالمانه مسائل کتاب و طرح نویی است که استاد معظم آیت‌الله اعرافی برای تنظیم مباحث مکاسب محرمه در کتاب حاضر ارائه نموده است. افزون بر آن، تقریر مناسب کتاب است که شامل تبدیل شیوه گفتاری و کلاسی مباحث به نوشتاری و کتابی، مستندسازی مطالب و افزودن مفهوم‌شناسی و پیشینه فقهی و فراققهی در بیشتر مباحث کتاب است. شوربختانه گاهی در تقریرات دیده می‌شود که مطالب اساتید به شکل گفتاری و بدون مستندسازی، به همان شکل القاشده، تقریر می‌شود. این امر به ظاهر امانتداری، اما مخل تقریر مناسب است؛ زیرا خواننده کتاب را سردرگم می‌کند و افزون بر اتلاف وقت خوانندگان، مراد اساتید را به شایستگی منتقل نمی‌کند.

بی‌تردید بیشتر کارهای بشری دارای اشکالات و کاستی‌هایی است؛ و تقریر حاضر از این قاعده مستثنا نیست؛ از این رو برای اصلاح بعضی اشکالات و زیباتر کردن کار، تصمیم گرفتیم کتاب حاضر را با ویراست جدید به چاپ رسانیم. برای این کار تغییرات پیش رو را در ویراست جدید انجام دادیم:

۱. تصحیح بعضی اشکالات ویرایشی و محتوایی؛

۲. تطبیق بررسی سندی روایات با نظرات جدید استاد معظم؛

۳. تبدیل قطع رقعی کتاب به قطع وزیری؛

۴. تجمیع بعضی مجلدات چاپ پیشین و کاهش تعداد مجلدات به یازده جلد. برای این اساس جلد اول و دوم پیشین (اعیان نجس ۱ و ۲) در جلد اول ویراست جدید به نام «اعیان نجس»؛ جلد چهارم و پنجم پیشین (محرمات علوم ۱ و ۲) در جلد سوم ویراست جدید به نام «محرمات علوم»؛ جلد نهم و دوازدهم پیشین (محرمات روابط میانفردی ۱ و ۴) در جلد نهم ویراست جدید به نام «محرمات روابط میانفردی ۳»؛ و جلد چهاردهم (محرمات تجاری و اداری) و جلد پانزدهم (اخذ اجرت برای واجبات) در جلد یازدهم ویراست جدید به نام «محرمات تجاری و اداری - اخذ اجرت برای واجبات» تجمیع شدند.

بی تردید با وجود انجام اصلاحات یادشده، کتاب حاضر خالی از اشکال و کاستی نیست. ضمن عذرخواهی از این بابت، امید داریم که خوانندگان فرهیخته اشکالات را به ما گوشزد نمایند. محققان محترمی که ما را در تقریر کتاب حاضر یاری کردند، به ترتیب میزان مشارکت عبارت‌اند از: حجج اسلام علیرضا گودرزی، سید نقی موسوی، سید عنایت‌الله کاظمی، محمد آزادی، جواد ابراهیمی، محمد قاسم رجایی، احمد شهامت، اصغر صفرزاده، مهزاد آور، علی بخشی، حسن حیدرزاده، تقی مهری، حسین مولودی، کاظم مبلغ، سید آقا حسن حسینی، ستار همتی، سید احمد حسینی، محمد دین محمدی، کریم پورنحیف و تقی زینال بیگ زاده.

استاد محترمی که ما را در نظارت بر تقریر کتاب حاضر یاری کردند، به ترتیب میزان مشارکت عبارت‌اند از: حجج اسلام تقی مهری، محسن پوراکبر، صمد سعیدی، احمد شهامت، سید نقی موسوی و جواد ابراهیمی.

در نهایت از حمایت‌های استاد معظم آیت‌الله اعرافی و مدیران محترم مؤسسه اشراق و عرفان حجت الاسلام صمد سعیدی و حجت الاسلام دکتر سید نقی موسوی و نیز تلاش محققان، ناظران، ویراستاران (آقایان عباسعلی مردی، احمد رضائی، یوسف قربانی و حامد عبداللهی سفیدان)، ناظر ویرایش (حجت الاسلام علی اکبریان) و صفحه‌آرا (آقای حمید بهرامی) تشکر می‌نمایم.

احمد عابدین زاده